

KONSTITUTSIYADA IJTIMOIIY DAVLAT KONSEPSIYASI: ADOLATLI JAMIYAT SARI BOSQICHMA-BOSQICH RIVOJLANISH

Muallif: Qahhorova Sayyora Ma'mirovna

+998902530076

qahharovasayyora38@gmail.com

Anotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi Konstitutsiyasida "ijtimoiy davlat" konsepsiyasining mazmun-mohiyati, uning jamiyat hayotidagi o'rni hamda amaliy ahamiyati keng yoritilgan. Mustaqillik yillarida mamlakatda olib borilgan ijtimoiy siyosat, inson qadrini yuksaltirish siyosati va adolatli jamiyat qurish yo'lidagi islohotlarning huquqiy asosi tahlil qilingan. Shuningdek, maqolada ijtimoiy davlatning asosiy tamoyillari, ularni bosqichma-bosqich amalga oshirish mexanizmlari hamda fuqarolarning farovonligini ta'minlashda Konstitutsiyaning o'rni ilmiy-nazariy jihatdan asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: Konstitutsiya, ijtimoiy davlat, adolat, inson qadri, tenglik, islohotlar, farovonlik, himoya, taraqqiyot, barqarorlik.

O'zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi Konstitutsiyasi jamiyat hayotida tub burilish yasagan, inson manfaatlarini ustuvor qadriyat sifatida e'tirof etgan hujjatdir. Unda "O'zbekiston – ijtimoiy davlat" degan tamoyil alohida qayd etilishi mamlakatimiz taraqqiyotining yangi bosqichini belgilab berdi. Ijtimoiy davlat konsepsiyasi – bu davlat siyosatida inson omilini markazga qo'yish, fuqarolarning huquq va manfaatlarini himoya qilish, ularning farovon turmushini ta'minlash, adolatli jamiyatni shakllantirishga qaratilgan keng qamrovli g'oyadir.

Ijtimoiy davlat tushunchasi jahon tajribasida XX asrning o'rtalaridan boshlab shakllandi. Germaniya, Shvetsiya, Norvegiya kabi davlatlar bu modelni ijtimoiy adolat va iqtisodiy barqarorlikni uyg'unlashtiruvchi tizim sifatida yo'lga qo'ydilar. O'zbekistonda esa ushbu modelning o'ziga xos jihati shundaki, u nafaqat iqtisodiy, balki ma'naviy-axloqiy qadriyatlarga ham tayanadi. Chunki xalqimizning

mentalitetida “bir-birini qo‘llab-quvvatlash”, “yordam berish”, “insonga yaxshilik qilish” qadimiy an‘ana sifatida shakllangan. Shu bois ijtimoiy davlat g‘oyasi milliy qadriyatlarimiz bilan uzviy uyg‘unlashadi.

Yangi Konstitutsiyada ijtimoiy davlat tamoyillarining huquqiy asoslari mustahkamlandi. Jumladan, har bir fuqaroning ijtimoiy himoya huquqi, ta‘lim, tibbiyot, mehnat, yashash sharoitlari va ijtimoiy xizmatlardan teng foydalanish kafolatlandi. Nogironlar, keksalar, ayollar, bolalar va yoshlarning huquqlari alohida moddalarda qayd etilgan. Bu esa inson qadrini yuksaltirish siyosatining konstitutsiyaviy ifodasi hisoblanadi.

O‘zbekiston Prezidenti ta‘kidlaganidek, “Yangi O‘zbekiston – ijtimoiy yo‘naltirilgan davlat”dir. Bu yondashuv ijtimoiy adolat, teng imkoniyatlar va farovonlikni ta‘minlash orqali barqaror jamiyatni yaratishni nazarda tutadi. Ijtimoiy davlatning asosiy vazifasi – fuqarolarning ijtimoiy himoyasini ta‘minlash bilan bir qatorda ularning o‘z salohiyatini ro‘yobga chiqarishiga sharoit yaratishdir. Shu bois, ijtimoiy siyosat endilikda nafaqat yordam berish, balki har bir insonning mehnati va tashabbusini qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan tizimga aylanmoqda.

O‘zbekiston Respublikasida so‘nggi yillarda amalga oshirilayotgan ijtimoiy islohotlar bu konsepsiyaning amaliy ifodasidir. Aholining daromadlarini oshirish, kam ta‘minlangan oilalarni qo‘llab-quvvatlash, nogironligi bo‘lgan shaxslar uchun inklyuziv imkoniyatlar yaratish, yoshlar siyosatini rivojlantirish – bularning barchasi Konstitutsiyada belgilangan ijtimoiy davlat tamoyillarining real hayotdagi ifodasidir.

“Ijtimoiy himoya milliy agentligi”ning tashkil etilishi ham ana shu maqsad yo‘lida muhim qadamlardan biridir. Ushbu agentlik orqali aholining ijtimoiy ehtiyojlarini aniqlash, yordam ko‘rsatish mexanizmlarini raqamlashtirish va shaffof tizim yaratish yo‘lga qo‘yildi. Bugungi kunda har bir fuqaro o‘zining ijtimoiy holati, nafaqa yoki yordam olish huquqini onlayn tarzda bilib olish imkoniyatiga ega. Bu esa davlat xizmatlarining inson manfaatiga yo‘naltirilganini ko‘rsatadi.

Ijtimoiy davlat konsepsiyasining yana bir muhim jihati – adolat tamoyilidir. Adolat – ijtimoiy barqarorlikning asosiy kafolatidir. Adolat bo‘lmagan jamiyatda

tenglik, ishonch va barqarorlik bo'lmaydi. Shu bois, Konstitutsiyada ijtimoiy adolat, ijtimoiy tenglik va inson huquqlarini kafolatlash asosiy maqsad sifatida belgilangan.

Yangi tahrirdagi Konstitutsiya jamiyatdagi ijtimoiy muvozanatni ta'minlashga, davlatning xalq oldidagi mas'uliyatini kuchaytirishga qaratilgan. Endilikda davlat fuqarolar uchun emas, balki "fuqarolar uchun davlat" tamoyili asosida faoliyat yuritadi. Bu esa demokratik, adolatli va ijtimoiy yo'naltirilgan davlatni shakllantirishga xizmat qiladi.

Bugungi kunda ijtimoiy davlat konsepsiyasi nafaqat iqtisodiy yoki huquqiy masala, balki psixologik va ma'naviy masala hamdir. Chunki fuqarolarda adolat, ishonch, birdamlik va vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirish orqali ijtimoiy barqarorlik mustahkamlanadi. Psixologik jihatdan har bir inson o'zini jamiyatning muhim qismi deb his qilgandagina, u davlatning rivojiga hissa qo'sha oladi.

Ijtimoiy davlatni bosqichma-bosqich qurish jarayoni o'z ichiga quyidagi yo'nalishlarni oladi:

- iqtisodiy o'sish va resurslarni adolatli taqsimlash;
- ta'lim va sog'liqni saqlash tizimlarini modernizatsiya qilish;
- ijtimoiy himoya va bandlik siyosatini kuchaytirish;
- ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish;
- aholining ijtimoiy faolligini oshirish va fuqarolik jamiyatini kengaytirish.

Bu bosqichlarning har biri mamlakatda adolatli jamiyat barpo etishga xizmat qiladi. Adolatli jamiyat esa – inson huquqlari kafolatlangan, teng imkoniyatlar mavjud, ijtimoiy tenglik qaror topgan, har bir fuqaro o'zini himoyalangan his qiladigan jamiyatdir.

Konstitutsiyada belgilangan ijtimoiy davlat tamoyillari xalqaro huquq me'yorlariga ham mos keladi. Xususan, BMTning Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi, Iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlar to'g'risidagi xalqaro pakt hamda boshqa ko'plab xalqaro konvensiyalar bilan uyg'unlikda ishlab chiqilgan. Bu O'zbekistonning ijtimoiy siyosati global qadriyatlar bilan uyg'unlashganini anglatadi.

Shuningdek, ijtimoiy davlatni barpo etishda jamiyatning o‘zi ham faol ishtirokchi bo‘lishi zarur. Chunki fuqarolik jamiyatisiz ijtimoiy davlat to‘liq shakllanmaydi. Jamoatchilik nazorati, ijtimoiy tashabbuslar, nodavlat notijorat tashkilotlarining ishtiroki – bularning barchasi ijtimoiy siyosatni kuchaytiruvchi omillardir.

O‘zbekistonning “Inson qadri uchun” konsepsiyasi asosida olib borilayotgan islohotlar ijtimoiy davlat g‘oyasining amaliy yo‘nalishini belgilaydi. Bu yo‘lda har bir islohot – yangi imkoniyat, har bir tashabbus – adolatli jamiyat sari tashlangan qadamdir.

Takliflar:

1. Ijtimoiy himoya tizimini to‘liq raqamlashtirish va yagona axborot bazasini yaratish zarur.
2. Mahalla darajasida ijtimoiy muammolarni tezkor hal etuvchi psixologik va ijtimoiy xizmatlarni kengaytirish kerak.
3. Ijtimoiy adolatni ta‘minlashda yoshlar va ayollar uchun iqtisodiy mustaqillik dasturlarini kuchaytirish lozim.
4. Davlat siyosatida “inson uchun davlat” tamoyilini har bir sohada amaliy mexanizmlarga aylantirish maqsadga muvofiq.

Xulosa:

Konstitutsiyada belgilangan ijtimoiy davlat konsepsiyasi – bu faqat huquqiy tushuncha emas, balki yangi davr g‘oyasidir. U inson manfaatlarini markazga qo‘ygan, adolatli jamiyat qurish g‘oyasini o‘zida mujassam etgan konsepsiyadir. Ijtimoiy davlat – farovonlik, tenglik, adolat va taraqqiyotning kafolati. Bugungi O‘zbekiston bu yo‘lda bosqichma-bosqich harakat qilmoqda, har bir bosqichda inson hayotining sifatini yaxshilash, ijtimoiy adolatni qaror toptirish asosiy maqsad bo‘lib qolmoqda. Shunday ekan, Konstitutsiyamizda belgilangan ijtimoiy davlat tamoyillarini chuqur o‘zlashtirish, ularni amaliyotga to‘liq joriy etish har bir fuqaroning burchi va mas‘uliyatidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent, “O‘zbekiston”, 2022.
3. Karimov I.A. O‘zbekiston – kelajagi buyuk davlat. – Toshkent, 1998.
4. “Ijtimoiy himoya to‘g‘risida”gi Qonun, 2021-yil 16-noyabr.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori, 2023-yil 1-mart.
6. BMT Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi, 1948-yil.
7. Oliy Majlis Qonunchilik palatasi materiallari, 2023–2024-yillar.